

Адзін са старэйшых гістарычных факультэтаў ВНУ рэспублікі

ДЗМІТРАЧКОЎ Пётр Фролавіч — дэкан гістарычнага факультэта МДПУ імя А.А.Куляшова, кандыдат гістарычных навук, прафесар, заслужаны работнік адукацыі Рэспублікі Беларусь. Нарадзіўся ў 1937 г. у в. Бярозкі Хоцімскага раёна. У 1965 г. закончыў гістарычны факультэт Магілёўскага педінстытута. Мае каля 40 навуковых і навукова-метадычных прац, аўтар шэрага дапаможнікаў па гісторыі Беларусі, у тым ліку «Беларусь у IX—першай палове XIII ст.» (Магілёў, 1994), «Беларусь у складзе Вялікага княства Літоўскага (другая палова XIII—першая палова XVII ст.)» (Магілёў, 1996—1997), «Старажытная гісторыя Беларусі» (Магілёў, 1999), «Беларусь у другой палове XVII—XVIII ст.» (у сааўтарстве, Магілёў, 2000).

Калектыў гістарычнага факультэта Магілёўскага дзяржаўнага універсітэта імя А.А.Куляшова ў 2004 годзе адзначае свой 70-гадовы юбілей. Гэта дата звязана з 1934 годам, калі ў структуры ВНУ з'явіліся новыя факультэты, у тым ліку і гістфак Магілёўскага педінстытута.

З нешматлікіх крыніц ёсць магчымасць прасачыць як гістарычныя карані, так і станаўленне і развіццё факультэта. Гэтыя карані ў настаўніцкім інстытуце, які быў адкрыты ў Магілёве ў 1913 г. Ужо тады настаўнікаў рыхтавалі да выкладання гісторыі, таму што гэта дысцыпліна вывучалася як у інстытуце, так і ў школах¹. Яшчэ большае значэнне надавалася гістарычнай адукацыі ў педагагічнай ВНУ, у якую быў ператвораны Магілёўскі настаўніцкі інстытут у 1918 г. Сярод пляці цыклаў, якія вывучалі будучыя настаўнікі (другой ступені), быў сацыяльна-гістарычны². Гэты цыкл захаваўся і пасля рэарганізацыі настаўніцкага інстытута і стварэння на яго аснове Магілёўскага інстытута народнай адукацыі. Трэба заўважыць, што вучэбны план, па якому займаліся студэнты сацыяльна-палітычнага цыкла ў 1920-я гады, меў пэўную спецыфіку. Ён быў перагружаны (студэнты павінны былі вывучаць 15 агульных і 23 спецыяльныя курсы), шмат было філалагічных і грамадазнаўчых прадметаў. Да таго ж вучэбныя планы не раз змяняліся, што тлумачылася не толькі пошукам больш дасканалых форм падрыхтоўкі настаўнікаў, але і рэарганізацыяй саміх вучэбных устаноў. Так, у 1921 г. Магілёўскі інстытут народнай адукацыі быў ператвораны ў Практычны Інстытут народнай адукацыі, а ў 1923 г. ён увогуле перастаў існаваць. У 1930 г. быў адкрыты Магілёўскі педагагічны інстытут імя Пакроўскага. У яго складзе з'явілася аддзяленне з 2-гадовым тэрмінам навучання (у 1933 г. тэрмін навучання быў павялічаны да 4 гадоў), якое рыхтавала настаўнікаў гісторыі (у крыніцах яно называецца як гісторыка-эканамічнае ці сацыяльна-гістарычнае). Такое ж аддзяленне працавала і на завочнай форме навучання³.

Аднак рэарганізацыі 1920-х—пачатку 1930-х гадоў не вырашылі ўсіх праблем, што тычыліся развіцця гістарычнай адукацыі, выкладання гісторыі ў школе. Больш таго, гісторыя як самастойная вучэбная дысцыпліна ў сярэдняй школе была заменена грамадазнаўствам, якое базіравалася на марксісцкім вучэнні аб грамадска-эканамічных фармацыях і было звязана з абстрактнымі сацыялагічнымі схемамі. Таму спатрэбіліся новыя партыйныя і дзяржаўныя дакументы, якія павінны былі не толькі ліквідаваць існаваўшыя недахопы, але і перабудаваць выкладанне гісторыі як у школе, так і ў ВНУ з улікам яе ролі ў патрыятычным выхаванні моладзі.

Важнейшым з гэтых дакументаў стала пастанова СНК СССР і ЦК УКП(б) «Аб выкладанні грамадзянскай гісторыі ў школах СССР», якая з'явілася своеасаблівай мяжой у развіцці гістарычнай адукацыі і гістарычнай навукі

Першы выпуск гістфака Магілёўскага педагогічнага інстытута імя Пакроўскага. Архіўны здымак.

ў краіне. Менавіта пасля гэтай пастановы ў многіх універсітэтах і педінстытутах, у тым ліку і ў Магілёўскім, былі створаны ці адноўлены гістарычныя факультэты, распрацавана новая метадычная канцэпцыя выкладання гісторыі, падрыхтаваны новыя праграмы і вучэбныя дапаможнікі.

Аднак у рабоце гістарычнага факультэта Магілёўскага педінстытута мелася шмат цяжкасцей: не хапала сваіх выкладчыкаў, іх даводзілася запрашаць з іншых гарадоў. Так, перад пачаткам 1937/38 навучальнага года на факультэце не было дэкана і чатырох выкладчыкаў. Меліся выпадкі, калі лекцыі з гістарычных дысцыплінах да канца навучальнага года не вычитваліся⁴. На выкладанні гістарычных дысцыплін адмоўна адбіваліся барацьба з «ворагамі народа», «нацдэмамі», розныя ідэалагічныя кампаніі, патрабаванні весці выкладанне з класавых пазіцый і толькі ў адпаведнасці з марксісцка-ленінскай метадалогіяй.

Тым не менш да канца 1930-х — на пачатак 1940-х гадоў факультэт у асноўным перабудоваў сваю работу і забяспечыў даволі высокі ўзровень падрыхтоўкі сваіх выпускнікоў. Павялічылася колькасць выкладчыкаў, якія мелі вучоныя ступені і званні і займаліся навуковымі даследаваннямі. Так, на факультэце ў тыя гады працаваў вядомы беларускі археолаг дацэнт В.Р.Тарасенка, ён з'яўляўся таксама супрацоўнікам Магілёўскага гістарычнага музея. В.Тарасенка, як і іншыя выкладчыкі гістарычных дысцыплін, значную ўвагу надаваў краязнаўчай рабоце, прыцягваў да яе і студэнтаў.

Напрыклад, у жніўні 1934 г. па даручэнню АН БССР пад яго кіраўніцтвам і з удзелам студэнтаў была арганізавана экспедыцыя па вывучэнні археалагічных помнікаў на тэрыторыі Магілёўскага і Шклоўскага раёнаў. Яна даследавала 7 гарадзішчаў і 2 стаянкі⁵.

У 1938 г. Магілёўскі педінстытут аб'явіў першы набор у аспірантуру, у ёй была і гістарычная спецыяльнасць — славяназнаўства. Выпускнікі МПІ навучаліся таксама ў аспірантуры пры АН БССР і вышэйшых навучальных установах Мінска.

Усё больш актыўным становілася і грамадскае жыццё на факультэце. Вядучую ролю тут адыгрывалі партыйная і камсамольская арганізацыі, розныя добраахвотныя студэнцкія аб'яднанні. Яны вырашалі многія пытанні, якія тычыліся вучобы, адпачынку студэнтаў, удзельнічалі ў выхаваўчай рабоце. Вялікая ўвага надавалася ваенна-патрыятычнай рабоце, прыцягненню студэнтаў у члены Асаавіяхіма, ваенна-спартыўныя гурткі, аэраклуб, да здачы нормаў на абаронныя значкі. Многія аб'яднанні ўзначальвалі студэнты гістарычнага факультэта. Напрыклад, работай інстытуцкага Асаавіяхіма (у 1940 г. яно налічвала 873 члены) кіраваў студэнт-гісторык К.Высоцкі⁶.

Гэта работа мела вельмі важнае значэнне. Студэнты гістарычнага факультэта не толькі рыхтаваліся да педагогічнай працы, але і выхоўваліся ў духу патрыятызму, гатоўнасці да абароны Радзімы. Такія якасці ўласцівы былі многім савецкім людзям, і з усёй сілай яны праявіліся ў Вялікай Айчыннай вайне, якая стала ча-

*Г.В. Іоне,
дэкан
гістфака
з 1972
па 1974 г.*

*В.Ф. Капыцін,
загадчык
кафедры
ўсеагульнай
гісторыі,
археалогіі і
спецыяльных
гістарычных
дысцыплін
у 1978—2002 гг.*

сам выпрабавання для ўсяго калектыву педінстытута. Выкладчыкі і студэнты гістфака прынялі актыўны ўдзел у барацьбе з нямецка-фашысцкімі захопнікамі, у абароне Магілёва, унеслі свой уклад у перамогу над ворагам. Яны ўваходзілі ў атрады народнага апалчэння, знішчальны батальён, што быў створаны ў ліпені 1941 г. Так, байцамі першага ўзвода, якім камандаваў выкладчык інстытута В.І.Чаркашын, сталі студэнты гістфака К.Высоцкі, Г.Гіршын, В.Чыж і інш. Яны выконвалі розныя заданні і сваё першае баявое хрышчэнне прынялі каля вёскі Благавічы пад Чавусамі. У няроўнай схватцы з фашысцкім дэсантам большасць байцоў узвода загінула.

Вялікую ролю ў арганізацыі і дзейнасці атрадаў народнага апалчэння ў Магілёве адыграў былы студэнт гістфака, загадчык Магілёўскага гарана П.Я.Цярэнцьеў, які ўваходзіў у гарадскі штаб народнага апалчэння, быў камісарам батальёна апалчэнцаў. Потым ён працягваў барацьбу на акупіраванай тэрыторыі, актыўна ўдзельнічаў у партызанскім руху, у прыватнасці, быў сакратаром партбюро 113-й партызанскай брыгады. Студэнтка гістфака В.Шынкарова разам з мужам І.Голубам спачатку ўступіла ў народнае апалчэнне, а потым увайшла ў склад падпольнай групы, якая дзейнічала пры суконнай фабрыцы пасёлка Якаўлевічы, што пад Оршай, была таксама сувязной партызанскай брыгады К.Заслонава, выконвала іншыя даручэнні. У жніўні 1943 г. В.Шынкарова і іншыя падпольшчыкі былі арыштаваны і расстраляны. Многія выкладчыкі і студэнты, а таксама выпускнікі гістфака змагаліся з нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў складзе Чырвонай Арміі на франтах Вялікай Айчыннай вайны, былі ўзнагароджаны ордэнамі і медалямі. Былы студэнт гістфака Д.П.Жмуроўскі атрымаў званне Героя Савецкага Саюза. Пасля вайны ён стаў доктарам гістарычных навук, прафесарам БДУ.

Вайна, як вядома, нанесла велізарны ўрон Беларусі, яе эканоміцы, культуры, таму пасля яе заканчэння галоўнай задачай стала аднаўленне народнай гаспадаркі, дзейнасці навучальных устаноў. Нягледзячы на ўсе цяжкасці, ужо ў верасні 1944 г. пачаў сваю дзейнасць Магілёўскі педагагічны інстытут. У яго складзе зноў пачаў працу гістарычны факультэт. І тады ж было адкрыта гістарычнае аддзяленне пры Магілёўскім на-

стаўніцкім інстытуце (яно праіснавала да 1952 г.). Падрыхтоўка настаўнікаў-гісторыкаў вялася і на завочнай форме навучання. Трэба зазначыць, што ў вырашэнні розных пытанняў, якія тычыліся студэнцкага жыцця, важную ролю адыгралі дэмабілізаваныя франтавікі, якія былі залічаны ў інстытут. Яны адрозніваліся высокай свядомасцю ў стаўленні да вучобы, грамадскіх даручэнняў, былі прыкладам для тых, хто прыйшоў у інстытут адразу пасля школы.

Змяніўся і склад выкладчыкаў, якія працавалі на дзвюх кафедрах — гісторыі СССР (загадчык А.Ф.Мартынаў) і ўсеагульнай гісторыі (загадчык А.І.Казлоў), усяго іх было 8—12 чалавек. Структура і склад кафедраў факультэта не раз змяняліся, яны нават аб'ядноўваліся ў адну — кафедру гісторыі. У канцы 1950-х гадоў гэтая кафедра была падзелена на дзве, пры гэтым кафедра гісторыі СССР забяспечвала выкладанне курсаў, звязаных з айчыннай гісторыяй, і пачала называцца кафедрай гісторыі СССР і БССР (загадчык Г.І.Гужвенка). Як і раней, кафедры факультэта ў значнай ступені камплектаваліся яго выпускнікамі (імі былі загадчыкі кафедраў А.І.Казлоў, К.П.Пятроў, ст. выкладчык М.М.Дзерваедаў і інш.). Шмат гісторыкаў прыйшло з аспірантуры розных ВНУ краіны — кандыдаты навук, дацэнты Г.І.Гужвенка, В.М.Хайцман, Дз.Н.Хонькін, В.А.Бандарэнка, У.І.Мацкевіч, В.М.Пушава і інш. У 1950-я гады на факультэце праходзіла навукова-педагагічная дзейнасць вядомага навукоўца, доктара гістарычных навук, прафесара А.П.П'янкава.

Вялікі ўклад у развіццё гістарычнага факультэта ўнеслі яго дэканы — М.В.Бараноўскі (1945), А.І.Рак (1946—1951), А.І.Іванова (1954—1955), С.Д.Папейка (1956—1957), У.У.Красоўскі (1957—1958), В.М.Еўцыхевіч (1958—1964), П.І.Сакалоў (1964—1966), Е.П.Кудрашоў (1970—1972), Г.І.Іоне (1972—1974), П.Ф.Дзмітрачкоў (з 1975 г.).

На развіццё факультэта, як і інстытута ў цэлым, уплывалі тыя змены, якія праходзілі ў сферы адукацыі. З улікам гэтага карэктываліся планы падрыхтоўкі спецыялістаў, правілы прыёму студэнтаў. Так, у 1956 г. адбыўся пераход педінстытута на шырокі профіль падрыхтоўкі спецыялістаў і факультэт быў ператвораны ў гісторыка-геаграфічны з 5-гадовым тэрмінам навучання.

У археалагічнай лабараторыі факультэта. Удзельнікі сустрэчы (злева направа): Б. В. Батура, старшыня Магілёўскага аблвыканкама, М. А. Аўласевіч, рэктар універсітэта, П. Ф. Дзмітрачкоў, дэкан факультэта, А. Ц. Глаз, намеснік старшыні аблвыканкама, В. Ф. Капыцін, загадчык лабараторыі, А. М. Радзькоў, першы прарэктар універсітэта. Снежань 2000 г.

У 1963 г. была праведзена чарговая рэарганізацыя педінстытута, у выніку якой факультэт быў адноўлены як гістарычны, а тэрмін навучання зноў стаў 4-гадовым.

Значныя змены ў дзейнасці факультэта адбыліся ў 1980-я гады. Ён перайшоў на 5-гадовы тэрмін навучання і пачаў рыхтаваць не толькі настаўнікаў гісторыі, але выкладчыкаў правазнаўчых дысцыплін. Галоўная ўвага дэканата і кафедраў у тыя гады звярталася на рэалізацыю новых вучэбных планаў і праграм, на паляпшэнне прафесійнай падрыхтоўкі студэнтаў. Асаблівае значэнне пачало надавацца псіхалага-педагагічнай накіраванасці вучэбнага працэсу, пашырэнню сувязі са школай.

Важнае месца ў дзейнасці кафедраў факультэта займалі і навуковыя даследаванні, асноўныя напрамкі якіх былі звязаны з распрацоўкай праблем айчыннай гісторыі, з партыйнай праблематыкай, а вынікі знаходзілі адлюстраванне ў артыкулах, апублікаваных у навуковых часопісах. Выкладчыкі факультэта прынялі ўдзел і ў выданні "Вучоных запісак" Магілёўскага педінстытута, якія выходзілі з 1955 па 1959 год. Усяго выйшлі 6 выпускаў. У рэдакцыйную калегію гэтага выдання ўваходзілі прафесар А. П. П'яноў, дацэнты Дз. Н. Хонькін і К. П. Пятроў. Былі апублікаваны 8 артыкулаў выкладчыкаў гістфака.

Пасля пераходу ў сферы навуковай дзейнасці супрацоўнікаў кафедраў факультэта стала выданне кнігі "Могилев. Исторический очерк", сярод яе аўтараў — 6 выкладчыкаў факультэта. З удзелам нашых супрацоўнікаў былі падрыхтаваны кнігі "Могилев. Историческо-экономический очерк", "Могилевская область", якія выданы ў пачатку 1970-х гадоў.

Актывізавалася таксама даследчая дзейнасць студэнтаў, чаму спрыяла стварэнне ў сярэдзіне 1950-х гадоў навуковага студэнцкага таварыства. Пачынаючы з 1956 г. у інстытуце, у тым ліку і на гістфаку, пачалі рэгулярна праводзіцца выніковыя студэнцкія канферэнцыі, конкурсы студэнцкіх навуковых работ. Важную ролю ў развіцці навукова-даследчай работы студэнтаў адыграў археалагічны гурток, створаны ў 1964 г. Члены гуртка актыўна ўдзельнічалі ў археалагічных раскопках не толькі на тэрыторыі Беларусі, але і ў некаторых рэгіёнах Савецкага Саюза. У 1967 г. члены археалагічнага гуртка В. Ф. Капыцін, Я. Р. Рыер і У. В. Асмалоўскі былі запрошаны на XIII Усесаюзную студэнцкую археалагічную канферэнцыю ў Маскве і выступілі там з паведамленнямі. У далейшым члены гэтага гуртка штогод (да распаду СССР) прымалі ўдзел у міжнародных, усесаюзных і рэгіянальных археалагічных канферэнцыях. У 1975 г. на базе гістфака Магілёўскага педінстытута адбылася V рэгіянальная канферэнцыя ВДУ Паўночнага Захаду і цэнтральных абласцей СССР з актыўным удзелам выкладчыкаў і студэнтаў факультэта⁸.

Новыя магчымасці для абнаўлення ўсяго зместу падрыхтоўкі спецыялістаў з'явіліся на факультэце ў другой палове 1980-х—пачатку 1990-х гадоў. Факультэт не толькі працягваў рыхтаваць настаўнікаў гісторыі і сацыяльна-палітычных дысцыплін, але і адкрыў новую дадатковую спецыяльнасць — гісторыя і замежная мова (англійская і нямецкая). Тады ж была зроблена пэўная структурная перабудова падраздзяленняў факультэта, створана кафедра гісторыі і культуры Беларусі. Як самастойная структурная адзінка з пачатку 1990-х гадоў

Удзельнікі «круглага стала», прысвечанага 60-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Першы рад: М.Р.Лысенка, былы выкладчык універсітэта; М.С.Сташкевіч, в. а. дырэктара Інстытута гісторыі НАН Беларусі; П.Ф.Дзмітрачкоў, дэкан факультэта; К.М.Бандарэнка, рэктар універсітэта; Г.І.Валчок, прафесар кафедры гісторыі і культуры Беларусі; С.М.Залешчанка, удзельнік вызвалення г. Магілёва і вобласці; В.А.Абрамаў, старшыня Магілёўскай абласной арганізацыі ветэранаў. Другі рад: А.М.Літвін, загадчык аддзела ваеннай гісторыі Інстытута гісторыі НАН Беларусі; С.І.Бяспанскі, намеснік старшыні Магілёўскага абласнога савета таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры; І.І.Мартынаў, прарэктар універсітэта, член бюро Цэнтральнага савета Міжнароднага саюза малалетніх вязняў фашысцкіх лагераў, А.П.Косцераў, дацэнт кафедры Магілёўскага універсітэта харчавання. 10 сакавіка 2004 г.

дзейнічала кафедра ўсходнеславянскай і расійскай гісторыі. Працягвала сваю работу кафедра ўсеагульнай гісторыі. Былі прыняты таксама меры і па ўмацаванні кіраўніцтва факультэта. Акрамя намесніка дэкана па вучэбнай рабоце была ўведзена пасада намесніка дэкана па выхаваўчай, а потым і навуковай рабоце. Усё гэта станоўча адбівалася на дзейнасці факультэта, спрыяла павышэнню якасці падрыхтоўкі спецыялістаў.

Радыкальныя змены былі характэрныя і для іншых факультэтаў і інстытута ў цэлым. Вось чаму ў сярэдзіне 1990-х гадоў кіраўніцтвам інстытута пачало абмяркоўвацца пытанне аб ператварэнні інстытута ва універсітэт. Гэта ідэя знайшла падтрымку ў Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь А.Р.Лукашэнкі — выпускніка гістарычнага факультэта Магілёўскага педагагічнага інстытута. 15 лістапада 1996 г. А.Р.Лукашэнка наведаў інстытут, сустрэўся з выкладчыкамі і студэнтамі факультэта і не толькі пагадзіўся з прапановай пра стварэнне на базе Магілёўскага педінстытута універсітэта класічнага тыпу, але і даручыў ураду распрацаваць адпаведную праграму дзейнасці. З таго часу гістарычны факультэт уключыўся ў непасрэдную падрыхтоўку да дзяржаўнай акрэдытацыі інстытута і разам з іншымі падраздзяленнямі паспяхова прайшоў яе.

30 чэрвеня 1997 г. Пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь Магілёўскаму педінстытуту быў нададзены статус універсітэта. Гэта паставіла перад калектывам факультэта новыя адказныя задачы, звязаныя з удасканаленнем усяго працэсу падрыхтоўкі спецыялістаў вышэйшай кваліфікацыі, з актывізацыяй навукова-даследчай, метадычнай і выхаваўчай работы. У

сувязі з гэтым былі праведзены некаторыя змены ў структуры факультэта, у прыватнасці, адкрыта новая кафедра — археалогіі і спецыяльных гістарычных дысцыплін (загадчык дацэнт В.Ф.Капыцін, з 1 ліпеня 2004 г. — доктар гістарычных навук І.А.Марзалюк). У структуру факультэта была ўключана таксама кафедра філасофіі (загадчык дацэнт В.У.Старасценка). Адначасова пачаўся пераход факультэта на новую спецыяльнасць навукова-гуманітарнага профілю — «гісторыя» з трыма кірункамі — айчынная гісторыя, усеагульная гісторыя і археалогія, у той жа час захавалася педагагічная спецыяльнасць — «гісторыя і замежная мова».

Сёння гістарычны факультэт з'яўляецца адным з буйнейшых у Магілёўскім дзяржаўным універсітэце імя А.А.Куляшова. У яго складзе 5 кафедраў і вучэбных кабінетаў, археалагічная лабараторыя. На кафедрах працуюць 2 члены-карэспандэнты Беларускай акадэміі адукацыі, 4 прафесары, 3 дактары навук, 24 дацэнты і кандыдаты навук, ёсць аспіранты. Сваё 70-годдзе факультэт сустракае важкімі дасягненнямі як у вучэбна-выхаваўчай, так і навуковай дзейнасці. Галоўнай мэтай яго дзейнасці становяцца фундаментальнасць ведаў, якія павінны атрымаць студэнты, непарыўная сувязь вучэбнай і навуковай работы. Гэтага патрабуюць і новыя дзяржаўныя адукацыйныя стандарты, зацверджаныя ў рэспубліцы, якія рэалізуюцца праз вучэбныя планы. Перагледжаны і планы навуковай дзейнасці кафедраў. Асноўныя напрамкі яе па-ранейшаму звязваюцца з распрацоўкай актуальных праблем айчынай і сусветнай гісторыі, а таксама з філасофскай, рэлігіязнаўчай і культуралагічнай праблематыкай, пытаннямі метадалогіі і метадыкі выкладання гісторыі. Так, на факультэ-

Студэнты
II курса
ў час
гісторыка-
краязнаўчай
практыкі.
Чэрвень
2002 г.

це ўжо на працягу многіх гадоў актыўна распрацоўваюцца розныя аспекты старажытнай і сярэднявечковай гісторыі Беларусі. Вынікі гэтай дзейнасці знайшлі адлюстраванне перш за ўсё ў археалагічных даследаваннях (даследаваны 16 раёнаў), у прыватнасці, у працах В.Ф.Капыціна. Яму ўдалося выявіць і апісаць вялікую колькасць помнікаў каменнага веку Верхняга Падняпроўя, на аснове якіх ствараецца археалагічная карта Магілёўскай вобласці. Не будзе перабольшваннем сказаць, што дзякуючы навуковым даследаванням В.Ф.Капыціна археалагічная навука атрымала ключавыя матэрыялы для разумення культурна-гістарычных працэсаў ва Усходняй Еўропе ў эпоху фінальнага палеаліту і мезаліту⁹. В.Ф.Капыцін — аўтар больш за 300 навуковых прац, у тым ліку 20 манаграфій¹⁰. Па яго ініцыятыве на факультэце была створана і працуе праблемная навукова-даследчая лабараторыя, на базе якой функцыяніруе цэнтр археалагічных даследаванняў пры ўпраўленні культуры Магілёўскага аблвыканкама. Археалагічныя даследаванні Магілёўшчыны В.Ф.Капыціна працягваюць яго вучні — выпускнікі гістфака І.А.Марзалюк, А.А.Седзін, А.В.Коласаў і інш.

Вылучаны яшчэ адзін важны аспект айчынай гісторыі — этнаканфесіянальныя і культурныя працэсы, аналіз якіх знайшоў адлюстраванне ў працах І.А.Марзалюка, В.У.Старасценкі, С.А.Парашкова¹¹. Актыўна распрацоўвае праблемы старажытнай і сярэднявечковай гісторыі Беларусі і Усходняй Еўропы загадчык кафедры ўсеагульнай гісторыі прафесар Я.Р.Рыер. Гэтыя праблемы ён даследуе ў кантэксце еўрапейскай цывілізацыі на матэрыялах як сялянскіх, так і гарадскіх пасяленняў. Я.Рыер з'яўляецца аўтарам шэрага важных навуковых прац, якія атрымалі высокую ацэнку беларускіх і замежных спецыялістаў¹².

Як асобны кірунак даследчай працы вылучана вывучэнне гісторыі партый і грамадскіх рухаў у Расіі і Беларусі. Раней гэтая праблема распрацоўвалася толькі ў кантэксце зараджэння і развіцця рэвалюцыйнага руху і той ролі, якую ў ім адыгрывалі Расійская сацыял-дэмакратычная рабочая партыя і асабліва партыя бальшавікоў. Цяпер жа намяціўся больш шырокі падыход і асвяляецца гісторыя ўсіх партый і грамадскіх аб'яднанняў,

у тым ліку манархічных. У дадзеным кірунку паспяхова вядуць даследаванні дацэнты К.М.Бандарэнка, І.А.Шардыка, А.А.Вараб'ёў, Дз.С.Лаўрыновіч¹³.

З новых пазіцый разглядаецца савецкі перыяд нашай гісторыі, праблемы Вялікай Айчыннай вайны, гісторыя еўрапейскіх краін, заходніх і паўднёвых славян. Па гэтых праблемах праводзяць даследаванні Н.М.Пурьшава, Л.А.Кавалёва, Н.М.Вашчыла, Л.А.Сугака, Г.І.Валчок. Прафесар Г.Валчок вывучае таксама адносіны Беларусі і Расіі на сучасным этапе, пытанні будаўніцтва саюзнай дзяржавы. Актывізацыі навуковай дзейнасці кафедрай спрыяе тое, што многія праблемы, якія распрацоўваюць выкладчыкі, уключаны ў рэспубліканскія дзяржаўныя праграмы, звязаны з гаспадарчадагаворнай тэматыкай.

Значную ўвагу ў апошні час кафедры гістарычнага факультэта пачалі надаваць падрыхтоўцы вучэбных дапаможнікаў і вучэбна-метадычнай літаратуры для студэнтаў і настаўнікаў. Выдадзены дапаможнікі, якія атрымалі грыф Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь¹⁴. Усе яны базіруюцца на сучасных тэарэтычных і метадычных прынцыпах, адлюстроўваюць навейшыя дасягненні гістарычнай навукі. Пры гэтым аўтары дапаможнікаў імкнуліся пазбегнуць крайнасцей у ацэнцы тых ці іншых падзей, з'яў, вылучаюць дыскусійныя моманты, гістарыяграфічныя аспекты.

Больш актыўна пачалі распрацоўвацца на факультэце і філасофскія праблемы адукацыі. Гэты кірунак узначалівае першы прарэктар універсітэта, доктар філасофскіх навук прафесар кафедры філасофіі М.І.Вішнеўскі (ён доўгі час узначаліваў гэту кафедру). З шэрага работ, падрыхтаваных ім, трэба вылучыць манаграфію "Філасофский синтез как мировоззренческая основа образования" (Могилев, 1999), якая з'яўляецца першым у нашай краіне выданнем па гэтай праблематыцы. На кафедры філасофіі выдадзены больш за 20 вучэбных дапаможнікаў і метадычных распрацовак для аспірантаў, студэнтаў і настаўнікаў. Некаторыя з іх падрыхтаваны сумесна з выкладчыкамі гістарычных кафедраў¹⁵.

Як бачым, навукова-метадычная работа факультэта з'яўляецца шматплановай, яна ажыццяўляецца па

розных кірунках і непасрэдна звязана з даследчай і выкладчыцкай дзейнасцю членаў кафедраў. Гэта работа станоўча адбіваецца на прафесійнай падрыхтоўцы студэнтаў, дапамагае ім засвоіць не толькі неабходную інфармацыю, але метады і прынцыпы апрацоўкі і выкарыстання яе ў педагагічнай дзейнасці. Пра поспех кафедраў сведчаць такія лічбы: толькі за апошнія пяць гадоў былі апублікаваны больш за 300 навуковых і навукова-метадычных работ, у тым ліку больш за 20 манаграфій, каля 90 вучэбных дапаможнікаў і вучэбна-метадычных распрацовак. Трэба адзначыць, што навуковая і метадычная літаратура карыстаецца попытам у студэнтаў.

Інтэрэс да даследчай работы праяўляюць і многія студэнты. Яны ўдзельнічаюць у навуковых гуртках, праблемных групах, якія дзейнічаюць пры кафедрах. Вынікі студэнцкіх даследаванняў знаходзяць адлюстраванне ў дыпломных працах, у дакладах і паведамленнях, з якімі яны выступаюць на навуковых канферэнцыях. Студэнты факультэта ўдзельнічаюць таксама ў розных конкурсах, некаторыя з іх маюць публікацыі.

Уздзеянне выкладчыкаў кафедраў на студэнтаў факультэта ажыццяўляецца і праз сістэму выхаваўчай работы. У апошнія гады ёй надаецца асабліва ўвага. Кафедры факультэта актыўна рэалізуюць рэкамендацыі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь па ідэалагічным забеспячэнні вучэбнага працэсу, шырокаму інфармаванню студэнтаў па ўсіх пытаннях унутрыпалітычнага і міжнароднага жыцця краіны, падтрымліваюць студэнцкае самакіраванне.

Пэўныя поспехі маюцца і ў міжнародным супрацоўніцтве. У прыватнасці, факультэт наладзіў сувязі са Смаленскім педуніверсітэтам, Інстытутам археалогіі Лодзінскага ўніверсітэта (Польшча), падпісаны дагаворы аб супрацоўніцтве. Кафедра філасофіі ўдзельнічала ў распрацоўцы расійска-беларускай тэмы "Анталагічныя і аксеалагічныя асновы сучаснага адукацыйнага працэсу", якую курыруе Інстытут філасофіі НАН Беларусі. М.І.Вішнеўскі прымаў удзел у распрацоўцы міжнароднай праграмы "Філасофія дзяцінства" (галаўная арганізацыя — Расійскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.Герцэна). Умацаванню сувязей з іншымі ВНУ садзейнічае ўдзел выкладчыкаў у навуковых канферэнцыях. Але ў міжнародным супрацоўніцтве факультэта зроблены толькі першыя крокі, і гэта работа патрабуе актывізацыі.

Гісторыя гістарычнага факультэта, як і Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта ўвогуле, непарыўна звязана з гісторыяй краіны, гісторыяй Беларусі і адлюстروўвае асаблівасці і цяжкасці развіцця яе ў розныя перыяды. Факультэт забяспечвае вырашэнне галоўнай задачы — падрыхтоўкі педагагічных кадраў для рэгіёна, выступае адным з цэнтраў вышэйшай гістарычнай адукацыі ў рэспубліцы. Вынікі яго работы — гэта тысячы спецыялістаў-гісторыкаў, якія працуюць не толькі ва ўстановах сістэмы адукацыі, але і ў навуковых цэнтрах, ВНУ, музеях, архівах, сродках масавай інфармацыі, органах улады і кіравання, грамадскіх арганізацыях. Мы ганарымся нашымі выпускнікамі і асабліва тым, што наш выпускнік 1975 г. Аляксандр Рыгоравіч Лукашэнка стаў першым Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь.

¹ Агееў А.Р. Першыя выкладчыкі і настаўнікі ў гісторыі Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А.А. Куляшова // Веснік Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А.А. Куляшова. 2003. №4. С. 242.

² Бондаренко В.А. Могилевский государственный педагогический институт: Краткий очерк истории (к 60-летию основания). Мн., 1978. С. 9, 10.

³ Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.А. Куляшова: мінулае і сучаснасць / Пад. рэд. М.І. Вішнеўскага. Магілёў, 2003. С. 68—69.

⁴ Там жа. С. 73.

⁵ Там жа. С. 79.

⁶ Бондаренко В.А. Могилевский государственный педагогический институт: Краткий очерк истории (к 60-летию основания). С. 84.

⁷ Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.А. Куляшова: мінулае і сучаснасць. С. 91—106. Гл. таксама: Андрощенко Н.К. Народное ополчение Белоруссии. Мн., 1959; Терентьев П.Е. Ополченцы стояли насмерть // Могилевская правда. 1965. 6 марта; Волчок Г.И. Оборона Могилева летом 1941 го-да. Могилев, 2003.

⁸ Материалы пятой региональной археологической студенческой конференции вузов Северо-Запада и центральных областей СССР. Могилев, 1975.

⁹ Марзалюк І.А. Памяці Капыціна Вячаслава Фёдаравіча // Проблемы археологии и древней истории Верхнего Поднепровья и соседних территорий: международная научная конференция. 30 января—21 февраля 2002 г. Могилев, 2002. С. 3.

¹⁰ Копытин В.Ф. Свод памятников археологии черныбыльской зоны Могилевской области. Могилев, 1998; Археалагічныя помнікі Магілёўшчыны (сааўтары Гурковіч Л.Я., Катленка А.А.). Магілёў, 1998; Памятнікі фінальнага палеоліта і мезоліта Верхняга Поднепровья. Могилев, 1992; У истоков гренской культуры. Боровка—Могилев. 2000 і інш.

¹¹ Марзалюк І.А. Магілёў у XII—XVIII стст.: Людзі і рэчы. Мн., 1998; Невядомая спадчына Е.Р.Раманава: Матэрыялы да археалагічнай карты Магілёўскай губерні. Магілёў, 2001; Людзі даўняй Беларусі: этнаканфесійныя і сацыякультурныя стэрэатыпы (X—XVII стст). Магілёў, 2003; Старостенко В.В. «Лабиринт» Фомы Иевлевича: Из истории национально-культурной жизни Могилева и Беларуси конца XVI—первой половины XVII в. Могилев, 1998; Становление национального самосознания белорусов: этапы и основополагающие идеи (X—XVII вв.). Могилев, 2001; Парашкоў С.А. Культура Беларусі: Ад засялення да сярэдзіны XIII ст. Магілёў, 2003 і інш.

¹² Риер Я.Г. Очерки истории средневековых цивилизаций. Могилев, 1997; Аграрный мир Восточной и Центральной Европы в средние века по археологическим данным. Могилев, 2000; Цивилизации средневековья и начала нового времени: Опыт структурного анализа. Могилев, 2003.

¹³ Бондаренко К.М., Лавринович Д.С. Русские и белорусские монархисты в начале XX века. Могилев, 2004; Бондаренко К.М. Политические партии России. Конец XIX—первая четверть XX в.: Учебн. пособие. Ч. 1. Могилев, 2004.

¹⁴ Риер Я.Г. История средневековых цивилизаций: Учебн. пособие: В 5 ч. Могилев, 2001—2003; Лукьянов П.Г. Новейшая история стран Центральной и Юго-Восточной Европы (1944—2000 гг.): Учебн. пособие: В 3 ч. Могилев, 1993—2002; Дзмітрачкоў П.Ф., Маразевіч В.Л. Беларусь у другой палове XVII—XVIII стст.: Вучэбны дапаможнік. Магілёў, 2000; Дзмітрачкоў П.Ф. Беларусь у складзе Вялікага княства Літоўскага: Вучэбны дапаможнік. Магілёў, 2003; Парашкоў С.А. Гісторыя культуры Беларусі: Вучэбны дапаможнік. Магілёў, 2001; Трещенко Я.И. История Беларуси: В 2 ч. Ч. 1. Досоветский период. 2-е изд. Могилев, 2004.

¹⁵ Вишневецкий М.И. Социально-философские основы гуманистики: Учебн. пособие для аспирантов. Могилев, 1997; Философия: Учебн. пособие для аспирантов и студентов. Могилев, 1999; Актуальные проблемы современного философского образования: Курс лекций для слушателей институтов повышения квалификации и переподготовки кадров. Могилев, 2003; Старостенко В.В. История общественно-философской мысли Средневековья и Возрождения в Беларуси: Учебн. пособие. Могилев, 1996; Философская мысль Нового времени в Беларуси: Учебн. пособие. Могилев, 1997; Общественно-философская мысль и национальное самосознание белорусов XVI—XVII вв.: Учебн. пособие. Могилев, 1999; Дьяченко О.В. Новые религиозные объединения в Беларуси: Материалы в помощь учителю. Могилев, 1997; Токова Н.Ю. Молодежная субкультура: Учебн.-методич. пособие. Могилев, 2000; Вишневецкий М.И., Машенко М.В., Копытин В.Ф. и др. Человек и общество: Пособие для учителей (VIII—IX классы). Могилев, 1992; Вишневецкий М.И., Костенич В.А., Трещенко Я.И. Человек и общество: Пособие для учителей. Ч. 2. (X—XI классы). Могилев, 1992 і інш.